

**ОЛЕКСАНДРА ГЛАЗОВА
ЮРІЙ КУЗНЕЦОВ**

УРОКИ РІДНОЇ МОВИ

5 КЛАС

ПОСІБНИК ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ

**ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ
ПЛАНУВАННЯ**

ПЛАНИ-КОНСПЕКТИ УРОКІВ

**ДО ПІДРУЧНИКА
«РІДНА МОВА»
для шкіл з українською мовою навчання**

ПЕРЕДМОВА

Посібник укладено відповідно до вимог навчальних програм *Рідна (українська) мова* для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання 12-річного терміну освіти. Книжка містить детальні поурочні плани, складені з опорою на **підручник *Рідна мова* О.П.Глазової та Ю.Б.Кузнецова, що посів перше місце у Всеукраїнському конкурсі підручників для 12-річної школи (Наказ МОНУ від 19.11.2004р).** Сторінки, параграфи і номери вправ подано саме за цим підручником (видавництво «Освіта України», 2005 р.)

Кожен план-конспект видруковано у дві колонки. У першій детально окреслено хід уроку, другу вчитель зможе заповнити на власний розсуд: унести необхідні корективи й доповнення з огляду на рівень підготовленості й умови роботи учнів кожного конкретного класу, дописати питання, завдання, дидактичні матеріали тощо. Таким чином, посібник розраховано на **співавторство** учителя з його авторами.

Необхідно пам'ятати, що кількість поданих у кожному плані уроку вправ, а також обсяг дидактичного матеріалу **набагато збільшено**. Це дасть учителеві можливість вибрати вправи й завдання, тексти й речення, які найбільше відповідатимуть рівневі підготовленості й інтересам учнів конкретного класу. Найкраще, якщо у процесі підготовки до уроку словесник заздалегідь позначить у конспекті вибрані ним вправи, а також тексти й речення.

В основу поданого в посібнику дидактичного матеріалу покладено текст. Вивчення більшості тем розпочинається з **опрацювання тексту**: визначення його теми й головної думки, спостереження над використаними в ньому виучуваними мовними одиницями. У процесі роботи з текстом у школярів формуються й удосконалюються необхідні **комунікативні вміння**: вилучати з тексту потрібну інформацію у процесі сприйняття його на слух (аудіювання) або читання мовчки і вголос.

З огляду на те, що навчання мови і мовлення на основі грамотно організованого вчителем оволодіння школярами чотирма основними **видами мовленнєвої діяльності** для нашої лінгводидактики не стало ще звичним, деякі вправи мають позначку **Н!** (нове), яка налаштовує вчителя на можливість вибору (застосовувати чи не застосовувати) та особливо уважне ставлення до методичної інтерпретації цього етапу уроку.

До планів-конспектів уроків уключено **інтерактивні вправи**, які останнім часом набули популярності, проте потребують подальшої апробації й ретельного аналізу їхньої результативності в кожному конкретному класі. Застосування таких вправ має на меті створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуватиме свою успішність та інтелектуальну спроможність. Організація інтерактивного навчання мови й мовлення корисна тим, що передбачає моделювання життєвих ситуацій спілкування, застосування рольових ігор (що реалізується через виконання ситуативних

вправ), а також спільне вирішення навчальних проблем на основі колективного обговорення й аналізу мовних одиниць. Така організація навчання має сприяти створенню у класі атмосфери взаємодії, взаємоповаги, доброзичливості, повинна забезпечити можливість реалізувати особистісно-орієнтоване навчання. Кожен учень привчатиметься критично мислити, прислухатися до думок інших людей, ретельно обмірковувати рішення, аргументувати припущення, чітко формулювати висновки.

Сьогодні можна говорити про поступове й обережне включення елементів інтерактивного навчання до навчального процесу. У п'ятому класі слід розпочинати із застосування таких найпростіших інтерактивних вправ, як *мікрофон, мозковий штурм, робота в парах, робота в малих групах*. Застосовуючи інтерактивні вправи, особливу увагу слід звернути на економний розподіл навчального часу та обов'язкове глибоке обговорення у класі здобутих у результаті виконання інтерактивної вправи навчальних результатів.

Слід пам'ятати, що на одному уроці варто застосовувати лише одну-дві інтерактивних вправи.

Застосування інтерактивних вправ не виключає використання традиційних ефективних форм навчальної роботи. Інтерактивне навчання є лише одним із засобів здобуття міцних знань, необхідних для опанування основними видами мовленнєвої діяльності з обов'язковим формуванням орфографічної й пунктуаційної грамотності, яку повною мірою не зможе забезпечити мовцеві й найдосконаліший комп'ютер. Навряд чи можна відмовлятися від звичної для п'ятикласників колективної форми роботи, так само, як і від самотійної. Очевидно, сьогодні **активну й інтерактивну моделі** навчання слід розумно поєднувати, свідомо відходячи від моделі пасивної.

Посібник включає плани-конспекти різних типів уроків, які охоплюють усі аспекти навчально-виховного процесу: засвоєння знань, умінь і навичок, творче застосування їх на практиці, узагальнення, систематизацію, а також різні **форми тематичного контролю**. Підручник «Рідна мова» має практичне спрямування: виучуваний теоретичний матеріал п'ятикласники обов'язково мають навчатися застосовувати у практиці живого мовлення. Тому посібник включає **ситуативні вправи** для формування умінь усного діалогічного й монологічного мовлення із використанням здобутих на уроках мовних знань.

Посібник містить детальні поурочні плани уроків розвитку зв'язного мовлення. Основне завдання таких уроків – формування необхідних учням **текстотворчих умінь** на основі засвоєння ними текстологічних знань. Для роботи над усними й письмовими переказами у посібнику пропонуються тексти різного рівня складності, що має враховувати словесник при їх виборі.

Посібник включає **таблиці, схеми, зразки роздавального матеріалу**, що їх учитель зможе використовувати у процесі підготовки до уроків.

Урок № 1

Дата _____

Тема уроку: **Вступ. Значення мови в житті суспільства. Українська мова – державна мова України.**

Мета уроку: забезпечити усвідомлення значення мови як основного засобу спілкування, формування думки та пізнання; усвідомлення значення державної мови для зміцнення української державності та згуртування громадян; сприяти формуванню патріотичних почуттів і любові до рідної мови; розвивати увагу, пам'ять, логічне й образне мислення.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: видання Конституції України, підручник.

ХІД УРОКУ

I. Повідомлення теми і мети уроку. Мотивація навчання.

II. Засвоєння нового матеріалу.

*Робота з підручником.

Усне виконання вправи 1. **ЧИТАННЯ ВГОЛОС.**

КР Дібрати кілька питань до тексту (усно).

Орієнтовні питання до тексту

- Чи дано людині від народження вміння спілкуватися за допомогою мови?
- Що спричинило виникнення мови?
- Яке основне призначення мови?
- Які ще завдання виконує мова?

РП (робота в парах). У парі з сусідом по парті дібрати заголовок до тексту, обговорити його, досягти згоди в обговоренні.

Після досягнення згоди (консенсусу) кожна пара учнів представляє результати роботи (називає заголовок тексту).

КР Усне виконання вправи 2 (опрацювання таблиці)

МОВА НЕОБХІДНА, ЩОБ	
СПІЛКУВАТИСЯ	люди обмінюються думками й почуттями;
ФОРМУВАТИ ДУМКИ	думки людини формуються й виражаються тільки за

	допомогою слів;
ПІЗНАВАТИ СВІТ	людина пізнає світ, здобуває знання про нього;
ОБ'ЄДНУВАТИ ЛЮДЕЙ	люди об'єднуються в одну спільноту (народ, націю, державу).

*** Пояснення вчителя.**

Звичайно, спілкуватися можна не лише за допомогою звукової мови. У прадавні часи люди вдавались до таких засобів спілкування, як жести, барабанний дріб, сигнали за допомогою свисту. Для спілкування використовують математичні символи, азбуку Морзе, дорожні знаки тощо. Проте все це – лише допоміжні засоби спілкування, вони не можуть зрівнятися зі звуковою мовою.

III. Закріплення вивченого.

*** Робота біля дошки.**

Записати речення. Пояснити написання виділених слів¹. Про яку роль мови йдеться в кожному із записаних речень?

1. Хто має розум, має і слово. 2. Багато знай, та ще *питає*. 3. Що на думці, те й на язиці. 4. *Читання* – найкраще навчання. (Народна творчість)

*** Робота з підручником.**

КР Усне виконання вправ 3, 4.

СЛР(СЛОВНИКОВА РОБОТА). *Біблія* – священна книга християн. *Вавилон* – одне з найдавніших і найбагатших міст світу, розташоване на обох берегах Євфрату, побудоване на місці зруйнованої Вавилонської вежі; столиця Халдеї. Археологи розкопали фундамент і нижню частину стін башти, на клинописних табличках знайдено її зображення. Піраміда складалась із семи ярусів і сягала 90 м. Назва міста *Вавилон* вавилонською мовою означає «ворота божі» (*бавілу*), давньоєврейською мовою слово з подібним звучанням *балал* означає процес змішання. Унаслідок звукової подібності слів місто Вавилон могло стати символом мовного хаосу в світі, тим більше, що воно справді було

¹ Далі це завдання з метою економії місця випускатиметься.

багатомовним.

КР Ознайомлення із тлумачним словничком у кінці підручника.

КР Усне виконання вправи 5.

СЛР (СЛОВНИКОВА РОБОТА) *Конституція* – основний закон держави, що закріплює суспільний і державний устрій, основні права й обов'язки громадян.

КР Письмове виконання вправи 6 (один учень – на дошці, інші – в зошитах)

* Робота біля дошки.

Записати речення. Пояснити, як ви розумієте зміст кожного.

Рідна мова невіддільна від рідної землі, батьківського дому, материнського тепла, Вітчизни. (З Привітання Президента України Віктора Ющенка переможцям П'ятого міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика)

КР Робота з підручником.

Виконання вправи 7 (виразне читання вірша, відповіді на запитання за змістом поезії)

ВН (ВИПЕРЕДЖУВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ)
Конституція – слово латинського походження. У нашій мові, як і в кожній іншій, чимало слів, запозичених з інших мов.

IV. Домашнє завдання. Вправа 8 (план тексту записати у зошити).

V. Підбиття підсумків уроку.

*Бесіда.

- Яку роль відіграє мова у житті людей?
- Яка роль рідної мови в житті людини?
- Яка роль державної мови в житті громадян?
- Які мови вивчають у школі? Яке значення для подальшого життя школярів має знання державної мови? іноземної мови?

Урок № 2
Зв'язне мовлення

Дата _____

Тема уроку: **Мова і мовлення. Види мовленнєвої діяльності.**

Мета уроку: дати поняття про мову як систему виражальних засобів, що вживаються для спілкування та оформлення думки, а мовлення як використання виражальних засобів мови у процесі спілкування; дати уявлення про види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), ввести до словника дітей терміни *мовець* та *адресат мовлення*; розвивати логічне мислення, усне й писемне мовлення.

Обладнання: таблиці «Мова і мовлення», «Види мовленнєвої діяльності».

ХІД УРОКУ

I. Повідомлення теми і мети уроку. Мотивація навчання.

II. Підготовка до сприйняття нового матеріалу.

* Робота з підручником.

КР Усне виконання вправи 9.

ЧИТАННЯ ВГОЛОС, ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ ЗА ЗМІСТОМ ТЕКСТУ

III. Вивчення нового матеріалу.

* Робота з підручником.

КР Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 14, «Мова і мовлення»)

КР Опрацювання таблиці «Мова і мовлення»

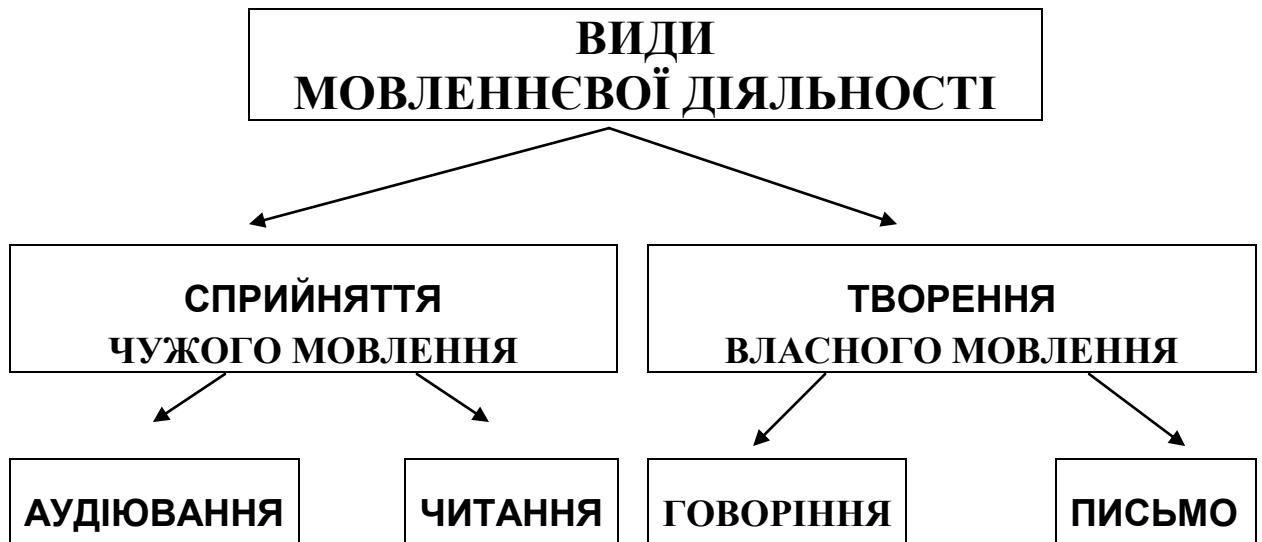
МОВА І МОВЛЕННЯ

МОВА	слова, форми слів, словосполучення, речення, тексти (все це називається засобами мови), призначені для спілкування.
↕	
МОВЛЕННЯ	використання людиною слів, словосполучень, речень тощо для спілкування.

КР Робота з підручником.

Усне виконання вправи 10.

КР Опрацювання таблиці «Види мовленнєвої діяльності».

* Пояснення вчителя.

Мовлення людини (науковці звать його *мовленнєва діяльність*) включає чотири види: *аудіювання* (одночасне слухання й розуміння), *читання*, *говоріння* й *письмо*. Мовленнєва діяльність має чотири види – *аудіювання* (одночасне слухання й розуміння), *читання*, *говоріння* й *письмо*.

Аудіювання не слід плутати зі *слуханням*. *Слухання* – це передусім сприймання звуків. Сприймати слухом можна не лише людське мовлення, а будь-які звуки: шум дощу й вітру, пташиний спів, гуркіт автомобілів тощо. *Аудіювання* ж стосується тільки усного мовлення людини, це процес його одночасного сприймання й розуміння.

Той, хто говорить або пише, зветься **мовець**. У власне, самостійно створене висловлювання (усне, якщо він *говорить*, і письмове, якщо *пише*), *мовець* вкладає певний зміст.

Той, кому адресовано сказане або написане мовцем, називається **адресатом мовлення**. Він вилучає зміст зі створеного іншою людиною (**мовцем**) висловлювання.

За останніми науковими дослідженнями, у спілкуванні людина щодня проводить понад 70% часу. Найбільше часу витрачається на аудіювання (42%), трохи менше - на говоріння (32%), ще менше - на читання (15%) і найменше – на письмо (11%). Отже, найбільше часу у спілкування належить слуханню-розумінню, тобто аудіюванню.

* Робота з підручником.

КР Виконання вправи 11 (усно і письмово).

Додаткове завдання: у тексті вправи відшукати те, чого не пояснював учитель. Пояснити, у чому відмінність між *слуханням* та *аудіюванням*.

IV. Підбиття підсумків уроку.

*Бесіда.

- Як пов'язані мова і мовлення?
- Які існують види мовленнєвої діяльності?
- Як зветься той, хто говорить або пише?
- Як називається той, хто слухає або читає?
- На який вид мовленнєвої діяльності витрачається найбільше часу?
- До яких видів мовленнєвої діяльності ви вдавалися на уроці?
- До яких видів мовленнєвої діяльності вдаєтеся виконуючи домашні завдання з мови? літератури? математики? природознавства?

МІКРОФОН. Запропонували класові у ролі уявного мікрофона будь-який предмет (ручку, олівець, пенал), учитель пропонує всім по черзі завершити речення: *На сьогоднішньому уроці найбільш важливим відкриттям для мене стало те, що...* . Відповіді не коментуються і не оцінюються.

V. Домашнє завдання. Дібрати зі збірників і записати 3-4 народних прислів'я про мову й мовлення (наприклад: Слово до слова - зложиться мова. Слово – не горобець, вилетить – не піймаєш. З розумним розговориться, що меду напиться. Умієш говорити – умій слухати. Скажеш – не вернеш, напишеш – не зітреш, відрубаш – не приточиш. Написаного сокирою не вирубаєш. Спробуй перо й чорнило, яка в них сила! Так комп'ютер пише, як муха дише.)

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Урок № 3

Дата _____

Тема уроку: **Частини мови; основні способи їх розпізнавання.**

Мета уроку: повторити й узагальнити вивчене в початкових класах про частини мови, закріплювати вміння розпізнавати вивчені частини мови, розвивати увагу й спостережливість, культуру усного й писемного мовлення.

Тип уроку: комбінований урок (повторення вивченого, систематизація й узагальнення знань).

Обладнання: таблиця «Самостійні частини мови».

ХІД УРОКУ

I. Повідомлення теми та мети уроку.

II. Аналіз матеріалу з метою повторення та систематизації знань.

* Робота з підручником.

СР Виконання вправи 12 (опрацювання поданої в підручнику таблиці).

МІКРОФОН. Запропонувавши класові у ролі уявного мікрофона будь-який предмет (ручку, олівець, пенал), учитель пропонує всім по черзі завершити речення:
Самостійні частини мови – це...

КР Усне виконання вправи 13.

* Опрацювання таблиці «Самостійні частини мови».

III. Виконання вправ на застосування узагальнених правил.

* Робота біля дошки.

Записати речення, визначити самостійні частини мови (з опорою на таблицю).

1. Осінь пахне калиновим гіллям. (Г.Алексеєва.) 2. Кленовий листочок до класу влетів

ненароком. 3. Це осінь знадвору підказує тему уроку. (Г.Мороз.)

* Робота з підручником.

КР Письмове виконання вправи 14 (з опорою на таблицю) – один учень на дошці, інші у зошитах.

* Попереджувальний диктант.

У записаних реченнях визначити самостійні частини мови.

1. До морозів ще далеко, ще у зелені весь ліс.
2. Та за море вже лелека тепле сонечко поніс.
(В.Каранський.) 3. У вересневий час сім погод у нас. (Нар.творч.)

* Диктант із коментуванням.

Визначити в реченнях самостійні частини мови, поставити до них питання.

1. Осипаються клени, листя з дуба летить. 2. А ялинка зелена гордовито стоїть. (Г.Бойко.) 3. Листок залетів у вікно. То осінь повісточку шле. (П.Воронько.)

IV. Підбиття підсумків уроку.

V. Домашнє завдання. Вправа 15.

Урок № 4

Дата _____

Тема уроку: **Іменник. Велика літера і лапки в іменниках. Голосні у відмінкових закінченнях іменника.**

Мета уроку: повторити вивчене у початкових класах про іменник, його основні граматичні ознаки (рід, число, відмінок), особливості написання відмінкових закінчень іменників; удосконалювати вміння визначати іменники – назви істот і неістот, іменники - власні і загальні назви, записувати іменники-власні назви з великої літери та в лапках, виділяти відмінкові закінчення іменників; розвивати мислення, мовлення, пам'ять, удосконалювати граматичний лад мовлення учнів, збагачувати словниковий запас.

Тип уроку: урок повторення вивченого.

Обладнання: таблиці «Велика літера і лапки в іменниках», «Чергування приголосних звуків», кодоскоп.

ХІД УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання.

* Робота біля дошки.

Записати речення. Визначити самостійні частини мови.

1. Гай зелений вже жовтіє. Листя опадає. (Т.Шевченко.)
2. Іду я тихою ходою. (Т.Шевченко.)
3. Одлетіли давно журавлі у південні країни з журбою. (В.Сосюра.)
4. А зайці вовків бояться, йде один, а бачать – двадцять. (І.Січовик.)

II. Повідомлення теми та мети уроку.

III. Повторення ключових питань теми.

* Бесіда.

- Яка частина мови називається іменником?
- Як розрізнити назви істот і неістот? Навести приклади.
- Що означають іменники-власні назви? Навести приклади.
- Як записуються іменники-власні назви? Навести приклади.
- Як визначити рід іменника? Навести приклади.
- Що означають іменники у формі однини та іменники у формі множини? Навести приклади.
- Як змінюються іменники?
- Назвати відмінки іменників. На які питання відповідає кожний?

*Пояснення вчителя (якщо виникає потреба).

* Робота з підручником.

КР Усне виконання вправи 16.

IV. Виконання вправ на повторення вивченого.

* Робота біля дошки.

Записати речення. Визначити іменники, до кожного поставити питання. Визначити рід, число, відмінки іменників. Вказати назви істот і неістот. Пояснити вживання великої літери.

1. Лис Микита в лісі жив, лис Микита ліс любив. (Г.Чубач.)
2. Любить **Лиска** трави квітучі, молоко від трав тих пахуче.

2.

ПС (ПРОБЛЕМНА СИТУАЦІЯ). Пояснити написання однозвучних власних і загальних назв. **Каштан** – дерево з витягнутими листками й спрямованими догори суцвіттями (Зі словн.) *Прокинувся*

(В.Паронова.) 3. Безхвоста **лиска** пролетіла над ставом. (М.Коцюбинський.)

сусідський **Каштан**, гавкнув і побіг перевіряти свої володіння. (Л.Перлулайнен.)

СЛР (СЛОВНИКОВА РОБОТА). *Лиска* - болотяний птах.

ВН (ВИПЕРЕДЖУВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ).

КР Опрацювання таблиці «Велика літера і лапки в іменниках»

Слова, однакові за звучанням, але зовсім різні за значенням, називаються **омонімами**: *Тільки лиска з нори виглянула, а котик її хап – і в кропив'яний мішок.* (Нар.творч.) **Котики** вербові жмурять жовті вічка. (А.Камінчук.)

ВЕЛИКА ЛІТЕРА І ЛАПКИ В ІМЕННИКАХ	
Правило	Приклади
З ВЕЛИКОЇ ЛІТЕРИ ПИШУТЬСЯ:	
1.Імена людей, по батькові, прізвища, псевдоніми, прізвиська. 2.Імена міфологічних істот і божеств. 3.Імена дійових осіб у байках і казках. 4. Клички тварин. 5. Географічні власні назви. 6. Астрономічні назви (всі слова). 7. Назви держав, областей, районів. 8. Назви театрів, музеїв, вулиць, майданів, шляхів. 9. Назви соборів, пам'яток історії. 10. Назви свят, знаменних дат.	Іван Сірко, Тарас Григорович Шевченко, Кобзар, Каменярь Перун, Коляда, Афіна, Одиссей Вовк та Ягня, Водяник, Кіт у чоботях Гнідко (кінь), Пушинка (кішка) Європа, Чорне море, Дніпро, Карпати Велика Ведмедиця, Оріон, Молочний Шлях Україна, Київська область Національна опера, Державний музей Т.Г.Шевченка, майдан Незалежності Софійський собор, Золоті ворота Різдво, Великдень, Новий рік, День учителя
У ЛАПКИ БЕРУТЬСЯ:	
1.Назви художніх творів, газет, журналів, літаків, пароплавів. 2.Назви магазинів, ресторанів, кав'ярень, готелів, санаторіїв. 3. Назви виробів і продуктів.	роман «Мальви», газета «Україна молода», літак «Антей», пароплав «Іван Франко» магазин «Каштан», готель «Либідь», санаторій «Лісова пісня» печиво «Веселка», цукерки «Полуничні»

* Робота з підручником.

КР Письмове виконання вправи 17 (з опорою на таблицю).

СР Письмове виконання вправи 18.

КР Письмове виконання вправи 19 (один учень на дошці, останні – в зошитах).

Виконання вправ на закріплення вивченого.

* Пояснювальний диктант.

Пояснити вживання великої літери.

1. Став дідусь пісні нам грати, що заслухались Карпати. (М.Познанська.) 2. Куплет написала Марія, а Ганна допише приспів. (П.Біливода.) 3. У місті Торонто виходить веселий український журнал “Всесміх” (3 газ.) Ходжу **Чумацьким Шляхом** я щоночі в моє дитинство. (П.Воронько.) 4. Є у мене кіт Димок, хвіст у нього, мов млинок. (В.Литвиненко.)

КР Опрацювання таблиці
«Чергування приголосних звуків»

ПС(ПРОБЛЕМНА СИТУАЦІЯ). Пояснити написання виділеного словосполучення. Що для цього потрібно? Зрозуміти, про що йдеться - про сузір'я *Чумацький Шлях* чи про дорогу, що зветься *Чумацький шлях*: *Одвічно закуреним Чумацьким шляхом тихо посувається валка.* (М.Коцюбинський.) *Назва Чумацький Шлях утвердилась як орієнтаційна: у місячні ночі чумаки звіряли свою дорогу на землі з видимим небесним шляхом.* (В.Ужченко.)

ЧЕРГУВАННЯ ПРИГОЛОСНИХ ЗВУКІВ	
[г] - [ж] - [з]	<i>ріг – на розі</i>
[к] - [ч] - [ц]	<i>ріка – у ріці</i>
[х] - [ш] - [с]	<i>комаха – на комасі</i>

* Робота з підручником.

КР Усне виконання вправи 20.

СР Переписати задалегідь записані на дошці (спроєктовані через кодоскоп) речення, подані в дужках іменники ставлячи в потрібній формі. Назвати приголосні звуки, що чергуються.

1. Проснулась на (стріха) лелека і дивиться чуло кругом. (В.Сосюра.) 2 У (пилюга) купалися горобці. (Б.Олійник.) 3. Ворона - вороні, сорока – (сорока), та й піде чутка. (Нар.творч.)

СЛР (СЛОВНИКОВА РОБОТА). *Стріха* – покрівля будівлі (переважно солом'яна).

* Робота з підручником.

СР Письмове виконання вправи 22.

* Робота біля дошки.

Записати речення. Визначити відмінки іменників. Виділити закінчення орудного відмінка.

1. У надвечір'я літо зустрілося з осінню. (Ю.Збанацький.) 2. Свіжістю сріблиться цей осінній день. (В.Мозговий.) 3. Батьком і матір'ю не хвались, а

хвалися честю. (Нар.творч.)

СЛР(СЛОВНИКОВА РОБОТА). *Чесць* – незаплямована репутація, авторитет людини, її чесне ім'я. *Чесність* – високі моральні якості: правдивість, відвертість, прямота характеру, сумлінність.

* Словниковий диктант.

Сіллю, міддю, пам'яттю, подорожжю, повістю, скатертю, радістю, матір'ю, любов'ю, Об'ю.

*Попереджувальний диктант. Визначити відмінки іменників, пояснити написання відмінкових закінчень.

1. Холодний вітер осінню дихнув. (Т.Севернюк.)
2.Ліс непомітно порідів, поріс високою папороттю. (А.Пашкевич.) 3.Висока гора відбилася тінню у водах Дніпра. (Н.Забіла.) 4.А час змагається зі швидкістю ракет. (Д.Кремінь.) 5.Чиста совість є єдиною радістю. (Ф.Проко- пович.)

СЛР(СЛОВНИКОВА РОБОТА). *Совість* – усвідомлення і почуття відповідальності за свої вчинки, свою поведінку перед самим собою, людьми, суспільством.

V. Підбиття підсумків уроку.

VI. Домашнє завдання. Вправа 23 (для більш підготовлених учнів – вправа 24).